

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

अथ श्रीनारायण सरोवर महात्म्य प्रारंभ-

ॐ नमः ॥

ॐ नमः ॥

પ્રસ્તાવના.

આ મંડોવર પ્રાચીન અને ભગવદ પદ્માંગુદ્યથી પેદા થયેલું છે, જેનો મહિમા શ્રીમદ ભાગવતમાં છે. દેવગીત નામે એ લખાયો છે પશ્ચિમ સમુદ્રના કિનારે જ્યાં દસ પ્રાચેતસોએ તપસ્યા કરી છે કંવરૂપિનું આશ્રમ છે તે તિર્થ ગણા વર્ષો પેતાં અપ્રસિદ્ધ હતું તેને મહા પ્રતાપી ગોવિલ્લાણ પ્રતિપાદ શ્રીકચ્છાધિપતિ રાહુ ગાદેજો તરફે વિદ્વાનોના સોધથી તે સ્થાન સિદ્ધ છે ત્યાં શ્રીત્રીકમરાયજી આદિ આઠ મંદિરો છે મુંદર મંડોવર તથા શ્રી કોડનાથજી મહાદેવ વગેરેના સ્થાનનો જિલ્લોધાર નામદાર કરેલો જે પવિત્ર સ્થલમાં શ્રીવિંશ્વ સ્વામિના મંપ્રદાયના વાણ આચાર્ય શ્રીમહાપ્રભુની ભેરૂંક છે આનું મહાત્મ્ય જ્ઞમુદિગ્રારે પરેલું નથી રાજના આચિત રાં રાં પંડિત દયારામ ગિરધરજી મિત્ર તે પાસે આપત (૬) મહી વડી બીજી પણ ૧૦ પ્રત ભેળી કરતાં પણ સંપૂર્ણ શુદ્ધ થય નથી છતાં ભાવિક લોકોના આશ્રહથી તેની સરળ ગુજરાતી દીકા કરાવીને છાપેત્ર છે આનિર્થ્ય મિંમ અને કચ્છના કીનારે છે તે લોકોનાં ગુજરાતિ વાંચન જ્ઞણનારા મોટે સાધારણ ભાષામાં છાપ્યું છે. જેનો હક અમે રજેલો છે. હજી ઇચ્છા છે આશ્રય મળતાં બીજી આવૃત્તિએ મુંબારી છાપીમું.

શ્રીગણેશાય નમઃ વ્યાસજી કહે છે કે-નૈમિષારણ્ય ક્ષેત્રમાં શેઠનક છે આદિ લેખાં જોવા નકપિ
સ્વસ્થપણાથી સુતપુરાણોને તીર્થોમાં ઉત્તમ તિર્થની કથા પુછતા હતા. ॥ ૧ ॥ સુતપુરાણી કહે છે

શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ શ્રીકૃણાય નમઃ ॥ વ્યાસઉવાચ ॥ નમિષેનિમિષત્રેત્કપયઃશૌન-
કાદયઃ ॥ સ્વયંસૂતંપ્રથમશ્રીર્થોનાસુત્તમાંકર્થા ॥ ૧ ॥ સુતઉવાચ ॥ શ્રુણ્વંમો-
મહાભાગાસ્તીર્થોનાંવિવિધાઃકથાઃ ॥ અદંતેકયયિષ્યામિસર્વપાપપ્રણાશિની ॥ ૨ ॥
एकदापुरमासीनोवर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ तत्रागमज्जगन्नायोपांडवानांदिदृक्षया ॥ ३ ॥

કે-હે મોટા ભાગ્યવાણ તમે ત્રિવિધ પ્રકારની તિર્થની કથા સાંભળો. હું તમારા પ્રત્યે સર્વ પાપને
નાશ કરનારી કથા કહું છું. ॥ ૨ ॥ એકવાર પોતાના પુરમાં ધર્મના પુત્ર યુધિષ્ઠિર મહારાજ જોઈ
હતા ત્યાં પાંડવોને જોવા સાથે શ્રીકૃષ્ણ પોતે આવ્યા. ॥ ૩ ॥

નેને એક પાંડવો જીવું દર્પવાન થયા એમ દરદિને ધન મળેથી આનંદ થય તેમ તે પાંડવોને
ધર્મ થયેલ. ॥ ૪ ॥ આવેલા શ્રીકૃષ્ણને યુધિષ્ઠિર મદાસજ્જ આલિંગન કરવા લાગ્યા. ૫૭૪૨

નૃમ્જમશ્યામતંવીશ્યપાંડવાસુદમાવહન્ ॥ દર્પેનમહનાયુગ્તાદિસ્થિર્ગાંગવનંચયા ॥ ૪ ॥
આલિંગિતોસોહિયુધિષ્ઠિરભીમનપશ્ચાત્પરમાદરેણ ॥ પૈંદ્રેણર્ષીત્યાપરિષ્વૃજિતોમોષાં-
ચાલિર્ષીત્યાયુગ્ત્રલંપમ્નઞ્ચ ॥ ૫ ॥ નકુલસહદેવૌચલ્યર્વમાદાયયૈતદા ॥ પેતલુઃપાદયો-
રેત્રેઋણસ્યાનુચરૌસદા ॥ ૬ ॥

જીવું દરથી બીમ પણ આલિંગન કરતા હતા તેમ દરદના પુત્ર અર્જુન પણ પ્રીતિવરે પેંદ્રન કરવા
લાગ્યા અને પંચાક્ષી એ દુષ્ટદી તે પ્રીતિવરે દુરાગ પુછવા લાગ્યાં. ॥ ૫ ॥ તે શ્રમે નફેલ અને મારફેલ
અર્થ સંપાદન કરતા હતા તેમજ દાસપણથી બાગવતનાં અર્જુ આગળ નમન કરવા લાગ્યા. ॥ ૬ ॥

મુખવડે જોડ્યા શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ પાંડુના પુત્ર યુધિષ્ઠિર શ્રીકૃષ્ણના યુગલ ચાલેને મરતડપર
લગારી હાથ નેશી નીચે લખેલા કથા પ્રશ્ન કરતા હતા. ॥ ૭ ॥ યુધિષ્ઠિર મહારાજ એ પુછ્યું કે—હે

સુત્રોપવિદ્યંશ્રીકૃષ્ણંપાંડુપુત્રોયુધિષ્ઠિરઃ ॥ પ્રગૃહ્યચરણૌમૂપ્રાંચંદ્રાંજલિરભાપત ॥ ૭ ॥
યુધિષ્ઠિરહવાચ ॥ કૃષ્ણકૃષ્ણમહાવાદોમક્તાનામભયપ્રદ ॥ તીર્થાનામુત્તમંતીર્થયેનાત્રિ-
રેણમુચ્ચિદં ॥ ૮ ॥ યસ્મિન્સ્થાનેભવદ્વાસોભવત્સેવનિરંતરં ॥ તદદંશ્રોતુમિચ્છામિત્વત્ર-
સાદાજગત્યતે ॥ ૯ ॥

કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ હે મોટી આહુવાળા ભક્ત જન્મેને અભય દેનારા તમે મને તિર્થેમાં ઉત્તમ થોડા
વખતમાં મુક્તિ આપે તેવી કથા કહો. ॥ ૮ ॥ જે હશે આપનો નિરંતર વાસ હોય તે તિર્થનું
માહાત્મ્ય હે જગતપતે તમે મને કહો, ॥ ૯ ॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે હે-પાંડવો મને ગુહ્યમાં પણ ગુહ્યઃ અદસઃ તિથ્યં જે આગાહ્યવમાં છે તેમાં પણ શ્રેષ્ઠ હોય તે તમે સાંભળો ॥ ૧૦ ॥ પેલા કહેવાયલા અદસઃ તિથ્યમાં ઉત્તમ એક નારાયણ સરોવર

શ્રીકૃષ્ણોવાચ ॥ શ્રુણુપાંડવવક્ષ્યામિગુહ્યાદુહ્યતરંમમ ॥ અષ્ટપિંશ્વર્તીર્થોનાંભવંતિહિ-
મહાર્ણવ ॥ ૧૦ ॥ તેર્વાંતીર્થમતાંતીર્થનારાયણસરોવરં ॥ યત્રમર્જંતિમુનયોઽવહપુત્રા-
યુધિષ્ઠિર ॥ ૧૧ ॥ શક્ત્યાયુક્તઃશિવોઽવત્રવસત્યેચનિરંતરં ॥ અહંમાધ્યાહ્નિકંકર્મકરો-
મિત્તત્રગૈધુવં ॥ ૧૨ ॥

છે. જ્યાં હે યુધિષ્ઠિર મહામુનિ બ્રહ્માના પુત્રો જ્ઞાન કરે છે. ॥ ૧૧ ॥ તે નારાયણ સરોવરમાં ત્યાં પાર્વતિ સહવર્તમાન શ્રીમહાદેવજી નિરંતર વસે છે તેમ હું પણ નિઃશ્ચે કરી મધ્યાન સંધ્યાવંદન શ્રીનારાયણમરના તડ ઉપર કરું છું. ॥ ૧૨ ॥

બ્રહ્માના મનથી જનમેલા પ્રરિચ્છિ આદિ એને નારહરનું પથ આ નારાયણ સરોવર તપ કરવાનું સ્થાન છે તેમ આશ્વસિહર નકપિ તે સરોવરના કિનારા પર રહે છે મરિચ્છિ અને નારહર મમેત બ્રહ્માએ મને તપસ્થાન પુછ્યું ત્યારે મેં આ નારાયણ સરોવર ખતાવ્યું, દેવનકપિ આદિ

દેવર્ષિમાનસાઃપુત્રાસ્તપશ્ચરુમુનિશ્રિતાઃ ॥ અગ્રાશીતિસહસ્રાણિનાંરાયણસરસ્તે ॥

૧૨ ॥ અહમાજ્ઞાપયત્તદામુનિભિઃપ્રાર્થિતોવદા ॥ દેવર્ષેરાજયામન્તપશ્ચરુકૃતોઘમાઃ ॥

इतिहासपुराणेषुनकार्यपेतिकीर्तिता ॥ सरोद्रवंचमादात्म्यांसिधूद्वेस्तथापिच ॥ १३ ॥

સદે ત્યાં તપશ્ચર્યા કરતા હતા. ॥ ૧૪ ॥ આ કથા ઇતિહાસ પુરાણોમાંની છે સરોવરનું માહત્મ્ય સિંધુમાગર નહક છે. જે આહું શ્રેષ્ઠ છે તે શ્રીમહ્ ભાગવતમાં પ્રસિદ્ધ છે. દશ પ્રાચેતસો એ તપશ્ચર્યા ત્યાં કરેલી છે સરોવરથી નીકળેલા શ્રીમહાદ્ર તેણે આ માહત્મ્ય વર્ણવેલું છે તે શ્રીગીતા નામે ઓળખાય છે આ વિષય શ્રીમહ્ ભાગવતનો છે. ॥ ૧૫ ॥

પુષ્કર રાજ્ય આદિ તીર્થો શ્રીગંગા આદિ નદિઓ શ્રીબ્રહ્મદેવ આદિ દેવતાઓ સર્વ
નિરંતર નારાયણ સરોવરના તટ ઉપર વસે છે. ॥ ૧૧ ॥ શ્રીસૂર્યનારાયણ આદિ સર્વ ગ્રહ નક્ષત્ર

પુષ્કરાદ્યાનિતીર્થોનિગંગાદ્યાઃસસ્તિસ્તથા ॥ બ્રહ્માદ્યાદેવતાઃસર્વેનારાયણસસ્તટે ॥
૧૬ ॥ આદિત્યાદ્યાગ્રહાઃસર્વેસનક્ષત્રાઃસલક્ષ્મ્નાઃ ॥ નિવસંતિસદાતત્રનારાયણસસ્તટે ॥
તુંવસાદ્યાશ્રગંધર્વોસિદ્ધવિદ્યાધરાસ્તથા ॥ વાસુક્યાદ્યાઃપન્નગાશ્રનિવસંતિસસ્તટે ॥ ૧૮ ॥

તેમ સર્વ લગ્ન પણ નારાયણ સરોવરના કિનારે વસે છે. ॥ ૧૭ ॥ તુંબહગંધર્વ આદિ ગંધર્વ સિદ્ધ
વિદ્યાધર વાસુકિ આદિ સર્વ નાગો આ પવિત્ર સરોવરને કિનારે વસે છે. ॥ ૧૮ ॥

સિંદુસમુદ્ર સમાન તિથ્યં નથી થયું અને નથી થવાનું દેવતાઓ સ્વર્ગને પુલ્ક ગણી
 શ્રીનારાયણ સંસારમાં જન્મ મળ્યું હતું છે ત્યારે બીજા મૈત્ર્યસોદધવાણાનું શું પુલ્કવું આવું
 એટલે શ્રીનારાયણસર છે. ॥ ૧૯ ॥ આત્રી રૂપિતા આશ્રમ પુલ્કર કુશ્કેત્રાદિ દેવી આવે પૃથ્વી

સિંધુદધિસમંતીર્યનમ્ભૂતંનમ્ભવિષ્યતિ ॥ અમરમરણમિછંતિકાકથાહતરજનોઃ ॥ ૩૧ ॥
 તીર્થપ્રાપ્તગયાત્રિપુષ્કરસ્થેત્રાદિપુણ્યંસહદાનંધૂમિગજાયેદમતુ રચાયાત્રંચતુર્વેદનિત
 ॥ રાહમ્મસ્તદિવાકરાસમધિકસિંધોર્જલેભ્યેતેનારાવાસસરોભિયસ્યમહિમાવક્તુંનશ-
 ક્યોમ્ભુવિ ॥ ૨૦ ॥

અશ્વ સોનાનું મુત્તાદાન ચાર લેદ બલ્યનાં રા પાત્ર બ્રાહ્મણને દાધા હોય મૂર્ધ ગ્રહણમાં કાશી આદિ
 પવિત્ર જગ્યામાં જ્ઞાન ક્ષેત્ર હોય તો તેનું પુણ્ય રાંખ્યામાં થાયે પણ આ નારાયણ સંસારમાં દાન
 જ્ઞાન દર્શનનું ફળ અસંખ્ય છે તેને પૃથ્વીમાં કાઢી ગણી શકે તેમ નથી. ॥ ૨૦ ॥

હે ભારત અને તમોને વિસ્તારવડે કહી સંભળાવેલ છતાં એ દોતેય કુંતાલના પુત્ર તમારા રૂઢેમાં ને હલ્લ ઘચ્છા હોય તે પુછો ॥ ૨૧ ॥ ઉપરની કથા સાંભળી યુધિષ્ઠિર મહારાજાએ

અં

૧,

एतत्ते सर्वमाख्यातं मया तत्त्वेन भारत ॥ पुनः पृष्ठस्वर्कैर्नियम्य प्रष्टुं ते वत तत्स्पृष्ट्वा ॥ २१ ॥

યુધિષ્ઠિરહવાચ ॥ દેવદેવનમસ્તેસ્તુ કૃપાંકુરુ પ્રમોપરિ ॥ જ્ઞાનસ્યર્કીદૃશં પુણ્યં દાનસ્ય કીદૃશં ફલમ્ ॥ ૨૨ ॥ સિંયોર્દર્શનમદિમાસૃત્તિકાગ્નનંતયા ॥ તત્સર્વશ્રોતુમિચ્છામિ

वद देव किनंदन ॥ २३ ॥

પ્રુછ્યું કે-હે દેવતાઓના દેવતા તમોને હું નમસ્કાર કરું છું મારા ઉપર કૃપા કરી આ નાનાથણ સરોવરમાં જ્ઞાન ડરવાનું અને દાન દેવાનું કૃપા કહી સંભળાવો. ॥ ૨૨ ॥ હે દેવકીના પુત્ર સિંધુ સાગરનો મહિમા અને સરોવર મોઢેથી મારી જોદી બાહેર નાખવાનું પ્રુછ્ય સંભળાવો. ॥ ૨૩ ॥

૥૪૥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-સિંધુ સાગર અને નારાયણ સરોવરનું દર્શન કરવાથી સો જન્મનાં પાપ નાશ પામે છે. સ્પર્શ કર્યેથી ત્રણસો જન્મનાં પાપ મટે છે આન કરેથી હજાર જન્મનાં પાપ મટે છે,

શ્રોકૃગ્ગતવાચ ॥ દૃષ્ણજન્મશતંપાપેસ્પૃશ્વાજન્મશતત્રયં ॥ સ્નાતાજન્મસહસ્રાણાંહંતિ
 સિંવોર્મહજલમ્ ॥ ૨૪ ॥ તત્તીર્યેહ્યન્નકણિકામુંજંતિચપિપીલિકાઃ ॥ તિલમાત્રેણ
 કૌતેયકોટિયજ્ઞફલંભેત્ ॥ ૨૫ ॥

એવો સિંધુ સાગર છે. ॥ ૨૪ ॥ તેમ આ સરોવરના કિનારે માત્ર કણિકા જોડો કરી જોને
 આપેલો હોય નોતપણ હે કુંતાલના પૈત્ર તેને કાઠી યજ્ઞનું દેસ થાય છે ત્યારે શ્રદ્ધાથી તેા વ્હાલો
 તથા સાધુ અતિથી જોને અન્નદાન આપેલું હોય તેા શું ન થાય અર્થાત્ ઘણું પૈરય થાય છે. ॥ ૨૫ ॥

નારાયણ મેસવર માટેથી માટી અથવા ગાંસ ને મનુષ્યો દિનારાથી બહાર નાંખે છે તે સૂર્ય
ચંદ્ર અને પૃથ્વી છે ત્યાં સુધી સ્વર્ગમાં વસે છે માટે જાત્રા કરનારે એ મેસવરમાંથી માટી બહાર

સરસિમૃત્તિકાપેચનિઃક્ષિપંતિતઢાદિહિઃ ॥ તેવેસ્વર્ગેષુતિષ્ઠંતિયાગચંદ્રાકર્મેદિનો ॥૨૬॥
एकादशीसहस्राणिशिवरात्रिशतानिच ॥ जयंत्वाश्रसहस्राणिकलांनार्हतिषोडशीं ॥
२७॥अथैवमयसहस्राणिवाजपेयशतानिच॥राजसूयसहस्राणिकलांनार्हतिषोडशीं॥२८

નાખતી. ॥ ૨૬ ॥ આમ નો કરે તો હજાર એકાદશી એકસો શિવરાત્રી અને હજાર જયંતી વ્રત
કરેથી પણ અધિક ફળ મળે આનો ઉત્તમ મહિમા છે. ॥ ૨૭ ॥ હજાર અશ્વમેધ કરે સો વાજપેય
યજ્ઞ કરે એક હજાર રાજપુયજ્ઞ કરે તેથી ઉત્તમ ફળ નારાયણ પરનું છે. ॥ ૨૮ ॥

શ્રીનારાયણસરનું જળ એક યજ્ઞ માત્ર પાન કરે તો બ્રહ્મગતિ હોય અથવા પૂર્ણ હોય તેમ
ગુરુ શાયન ઉપર રમણ કરનારો હોય તે પણ નારાયણ સરોવરના જળનું માત્ર આચમન કરેથી

પલમેકંપિવેચત્તુનારાયણસરાદકમ્ ॥ બ્રહ્મઘોવાઘૃતઘોવાસુરાપોગુરુતલ્પગઃ ॥ ૨૯ ॥
પ્રક્ષાલયંતિપાપાનિકૃતકૃત્યોભવેન્નરઃ ॥ તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેનમેવ્યંસર્વજનૈરપિ ॥ ૩૦ ॥ આ
બ્રહ્મસ્તંભપૃથંતંનારાયણસરોદકં ॥ પુનાતિપતિતાનૃપાપાન્નાસંઘસહિતાનિચ ॥ ૩૧ ॥

પવિત્ર થાય છે ॥ ૨૯ ॥ નારાયણ સરોવરના જ્ઞાનવટે નિઃપાપ થયેલા નર જે મનુષ્ય તે કૃત્યકૃત્ય
થાય છે મોટે સર્વજ્ઞે પ્રણામ કરવું આ તિર્થ જરૂર કરવું. ॥ ૩૦ ॥ આ સંસારમાં રહેલા જે પ્રતિત
પ્રાપ્ત થઈ સહિત તેને નારાયણ સરોવરનું જળ છે તે પવિત્ર કરે છે. ॥ ૩૧ ॥

નારાયણ. સરોવરની જત્રા ગંગેલા માણસો નારાયણ સરોવરમાં આન કરી તરે છે બધુજનો
મહુવર્તમાન અપદેશ્વર નામના મહાદેવજીને સ્થાને જ્યાર ઇંધરના દર્શનથી સર્વ સિદ્ધિ પામે છે. ૩૨

તતશ્રપલેશ્વરંગલેદ્રાગ્યતઃસહસ્રંધુમિઃ ॥ તસ્યસંદર્શનાચૈવસર્વસિદ્ધિપ્રદાભવત્ ॥ ૩૨ ॥

તતારેલોદિકાતીર્થેપાવનેસર્વકામદે ॥ ચિહ્નંતિશરીરંસ્વસ્વરાપત્યાનસંતિતે ॥ ૩૩ ॥

તતઃપરમગિતીર્થપાવનોયત્રતિગ્રતિ ॥ તત્રદ્દોમાદિકંકર્મકારયેત્કાયશુદ્ધયે ॥ ૩૪ ॥

તે અપદેશ્વરજીને પરિકુમા કરી પછી લોડીકા નામના તીર્થે સર્વ કામનાને દેવાનાળું છે ત્યાં જઈને
પોતાના શરીરથી જે આલોટ તે મનુષ્યને પાર થોડી આવતી નથી. ॥ ૩૩ ॥ લોડીકા
લોડી આપે છે અગ્નિ તિર્થ છે ત્યાં જ્યુલજ્જ પાવક અગ્નિ રહે છે ત્યાં દોઝાદિ કર્મ ક્યાં સુધીના
અર્થે કરવું. ॥ ૩૪ ॥

તે અગ્નિકુંડ સિંચે જઈ પછી ગયા કુંડે જહું ત્યાં વિધિવડે શ્રાદ્ધ કરવું પિતશેને અર્થે પિંડ
દાન કરી ચાર પ્રકારનાં દાન દેવાં અન્ન વસ્ત્ર સુવર્ણ અને ગાય અથવા ખીજાં દાન દેવાં. ॥ ૩૬ ॥

ગયાંતીર્થતતોર્ગચ્છેરુક્ત્વાશ્રાદ્ધંવિધાનતઃપિતૃપિંડાનંચહ્રૂન્દદ્યાદાનંદદ્યાચતુર્વિધં॥૩૫॥
ગયાંયાંપિંડદાનેનકૃતશ્રુત્યોભવેન્નરઃ ॥ કુલૈકવિંશતિયુતોવિષ્ણુલોકેયુગંવમેત ॥ ૩૬ ॥
યેષાંતુત્રારિથપિંડાનિનિઃશ્વિપંતિમદ્વાજલે ॥ નતેષાંપુનરાવૃત્તિઃસ્વર્ગલોકેમહીયતે॥૩૭॥

ગયા કુંડમાં જે ખાણસ પિંડદાન કરે તેના એકવીશ કુળથી યુક્ત તે વિષ્ણુલોક જે વૈકુંઠ તેમાં કૃત્યકૃત્ય
થઈ વસે છે, આણું મહાઅન્ન છે. ॥ ૩૫ ॥ જે ખાણસનાં અસ્થિ તે દેકાણે મહા જળમાં નાખે છે. તે
ખાણસની પુનરાવૃત્તિ એટલે જન્મ મરણ થવું નથી તે હમેશાં સ્વર્ગમાંજ પુન્રથ છે. ॥ ૩૭ ॥

હે પાર્થ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—છત્રીશ પ્રકારનાં મરણ નરકને દેનારાં છે જેને મણસો દુરભણ કહે છે જેમ કે લઘુરાંકા કરતાં, મળત્યાગ કરતાં, રજસ્વલા થતાં અને પ્રસવકાળમાં દત્તાદિ અપવિત્ર સમયે મરણ થાય તેટલા માટે આ નારાયણ સદેવરમાં પુત્રક વિધાન ક્રિયા કિનારા ઉપર કરવી

પાટ્વિત્રશહુર્મરણાનિયેપાંપાર્યગ્રજાયતે ॥ કુર્યાત્પુત્તલકંતેપાંનારાયણસસ્તટે ॥ ૩૮ ॥

સૂતિકાયાંમૃતાનાસિંપંચકેપુતથાપુનઃ ॥ નારાયણચલિકૃયાચારાયણસરસ્તટે ॥ ૩૯ ॥

યદિકિંચિદુક્તંકર્મસર્વતન્નવિનશ્યતિ ॥ પશ્યાત્સદ્વિમાપ્નોતિસત્યંસત્યંવદામ્યહં ॥ ૪૦ ॥

તો તે મોક્ષ આપે છે. ॥ ૩૮ ॥ સુતિકા એટલે પ્રસવકાળે જેનું મરણ થયેલું હોય અથવા પંચકેમાં મરણ થયેલું હોય તેના ઉદ્ધાર સારું નારાયણ સંયોગરના કિનારા ઉપર નારાયણ બળી કર્મ કરવું એટલે તેનાથી તે મુક્ત થાય છે. ॥૩૯॥ જે કાંઈ દુષ્કર્મ કર્યો છે તે સર્વ નાશ પામે છે, પછત્રોડે તે મૃગતિ પામે છે, તે વાત મત્યેસત્ય હું કહું છું. ॥ ૪૦ ॥

આ નારાયણ સરોવર અને સિંધુ સરોવરમાં જે સ્થાવર જંગમ એ તાનું શરીર છે હુએ તે મુક્તિને પામે છે. ॥ ૪૧ ॥ આ નારાયણ સરોવર સાગરમાં માત્ર માસમાં મકરનો મૂર્ધ થતાં જે પાંચ

સરઃસાગરયોર્મધ્યેજીવાઃસ્થાવરજંગમાઃ ॥ તેસર્વેમુક્તિમાયાંતિયેસ્યજંતિકલેગમ્ ॥
૯૧ ॥ સરઃસાગરયોર્મધ્યેવસંતિપંચરાત્રકં ॥ ગર્ભવાસંનંપશ્યંતિમોઘેમકરંગેસૌ ॥ ૪૨ ॥
તીર્થોપવાસઃસ્થાનંચદાનંહોમંજપસ્તથા ॥ મુક્તેઃસોપાનકંવિદ્યાદેકૈકંપાવનંસ્મૃતમ્ ॥ ૩

રાત્ર વસે છે તે વળી ગર્ભવાસમાં આવતા નથી. ॥ ૪૨ ॥ તિર્થોમાં ઉપવાસ કરવો જ્ઞાન કરવું દાન દેવું જપ કરવો અને હોમ કરવો એ બધા એક બીજા કરતાં શ્રેષ્ઠ છે અને મુક્તિનાં તે પગથીઆં છે. જેમ માદૃત માણસ પગથીઆંથી ચડી હુએ પહોંચે છે તેમ જ્ઞાનાદિ પગથીઆંથી મુક્તિને પામે છે.

જે માણસ ત્યાં જ્ઞાન અને નિત્ય કર્મ કરે છે તેને સો વર્ષ લગી કરેલા ગાય જ્ઞાનનું રૂપ
મળે છે તે બધા મુક્તિને પામે છે તેમાં વિચાર કરવા બેસું નથી. ॥ ૪૪ ॥ ઉપર નામના ગયા
દોષથી પછી ત્યાંજ પાસે એક શરણુશ્વર નીલકંઠ મહાદેવજી છે ત્યાં બધું ધૂપ દીપ કરી પુજા કરવી
૧૮॥

જ્ઞાનંકુર્વૈતિયેત્યંમાવસ્તાનશતંથેવત ॥ તેસવેંમુક્તિમાયાંતિનાત્રકાર્યોવિચારણા ॥ ૪૪ ॥
નીલકંઠતતોગલેચ્છરણ્યંશરણેશ્વરમ્ ॥ તલપૂજાપ્રકર્તેઽધ્યાધૂપદીપોદિભિસ્તથા ॥ ૪૫ ॥
પશ્ચાત્કોટીશ્વરંગલેન્મુચ્યતેર્પાપકોટિભિઃ ॥ ઉપાકાંતોજગન્નાથોયલસદેવરાજતે ॥ ૪૫ ॥

કારણ કે-તે શરણુ આવેલા સેવકોના હૃશ્વર છે. ॥ ૪૪ ॥ ત્યાર પછી જ્યાં ઉમા જે પાર્વતિજી તેના
દાંત જે મહાદેવજી સદા બિરાજે રહેલા છે તે શ્રીકૃષ્ણજી પ્રતિ બંધુ બેથી કોડી પાપથી
મુક્ત થવાય છે. ॥ ૪૬ ॥

પછી કાનકુબ્જેશ્વર શ્રીમહાદેવ છે ત્યાં જવું ત્યાં તે શ્રીમહાદેવના લિંગાકારને આથ
બની રખાવું તેને લોભા જગદેવો આમ પણ કહે છે તે ઇશ્વરને ભેટથી કાણુ વારમાં ત્રણ પ્રકારના
તાપ સદી બ્દય છે. ॥ ૪૭ ॥ ઉપરના નામના શ્રીમહાદેવને ભેટી પછી રૂપકુંડ નામનું તીર્થ છે

કન્યકુબ્જેશ્વરંગેત્સમાલિંગયયથાવિધિ ॥ તત્રતુંત્રિવિધંપાંખસ્મીભવતિતત્સ્થપાત્ ॥

૪૭ ॥ રૂપકુંડેતતોગેત્સ્વાત્માશુવેદિકાંત્રજેત્ ॥ રામધેયાંક્ષણંસ્થિત્વારામોસમશ્વતિ-

સ્મરેત્ ॥ ૪૮ ॥ પશ્ચાત્પદક્ષિણીકૃત્યનાગયણસરોવરં ॥ સીતાકુંડેક્ષણંસ્થિત્વામૃતસુરાન્

દક્ષિણાંદદેત્ ॥ ૪૯ ॥

ત્યાં જ્ઞાન કરી જરા વિશ્રામ લાગુ શ્રીરામ રામ મંત્રનો જપ કરવો. ॥ ૪૮ ॥ પછી - ખી તીર્થ
સરોવરની પ્રદક્ષિણા કરી સીતા કુંડ છે ત્યાં આવવું ત્યાં કાચુવાર બેસી પૃથ્વીના દેવ બે બ્રાહ્મણો
તેમને દક્ષિણા દેવી. ॥ ૪૯ ॥

ત્યાર પછી આદર્શસ્ત્રુ નહી શ્રીલક્ષ્મીનારાયણપ્રતિ જલું, દર્શન કરી યથાશક્તિ બ્રાહ્મણુ લોજન કરાવલું બ્રાહ્મણુ પાસે ક્ષમા માગવી. ॥ ૫૦ ॥ આ પ્રમાણે વેદ વિધિવેડે ઉત્તમ તીર્થ

પદ્માત્સરસિગંતવ્યંલક્ષ્મીનારાયણંવિષ્ણુમ્ ॥ મોજયેન્દ્રસુરાન્શક્ત્યાપ્રાણિપત્યક્ષમાપયેત
॥ ૫૦ ॥ ઇવંવેદવિયાનેનકર્તવ્યંતીર્થસુત્તમમ્ ॥ સર્વતીર્થોથિકંતીર્થીનારાયણસરોવરમ્
॥ ૫૧ ॥ ઇદંવિષ્ણુપુરાણેહિવિષ્ણુનાકથિતંપુરા ॥ યઃપઠેત્રાતસ્તથાયસુકૃતંસધુનક્તિવે ॥ ૫૨

કરવું તે સર્વ તીર્થથી અધિક આતુ નારાયણ સરોવર છે. ॥ ૫૧ ॥ વિષ્ણુપુરાણમાં વિષ્ણુએ જે નામ પૂર્વે યુધિષ્ઠિર મહારાત્રને કહેલ છે તે જે માણસ સવારમાં ઉઠીને પડન કરે છે. તે શુભ અને સુકૃતને પામે છે. ॥ ૫૨ ॥

॥ इति श्रीविष्णुपुराणे श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे श्रीनारा
यणसरःसिंधुसागरयोर्महात्म्ये प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

इति श्री विष्णुपुराणभां श्रीकृष्ण अने युधिष्ठिरना संवाह सहिन नारायण सदेश्वर भाषात्म्य
यात्र हयाराम गीस्वर कर्देवी गुर्जर दीक्षानो प्रथम अध्याय स पूर्ण ॥ १ ॥

સ્તુત કરે છે કે-એ પ્રમાણે વેદ વિદ્યાનન્દે આ ઉત્તમ તીર્થ કર્ણુ કર્ણુ સર્વ તીર્થોમાં આ નારાયણ સંસ્થાનર છે તે ઉત્તમ છે ॥ ૧ ॥ સિંધુસાગર સમાન તીર્થ પુર્વે પણ નહી થયેલું હોય તેમજ થવાનું

સૂનડવાચ ॥ એવૈદવિશ્રાનેનકર્તવ્યનીર્થમુત્તમમ્ ॥ સર્વેનીર્થોધિકંતીર્થનારાયણસરો-
વરમ્ ॥ ૧ ॥ સિંધુદધિસમંતીર્થનદ્ધૂનંનમવિવ્યતિ ॥ કલૈદ્દશસહસ્રાણાંતદાગુપ્તંનવિ-
વ્યતિ ॥ ૨ ॥ પુનરપિકૃતાદૌચમાદુર્ભવતિતત્કળાત્ ॥ શિવસ્યકોટિલિંગાનિભવંતિદિ
મહાજલે ॥ ૩ ॥

પણ છે નહીં, આ તીર્થ કવિયુગમાં હમ હબ્બર વર્ષ વિનેધી ગુપ્ત થશે. ॥૨॥ વળી ક્યારે સત્યયુગનો પ્રારંભ થશે ત્યારે આ ઉત્તમ તીર્થ પ્રકટ થવાનું છે ત્યાર પહેલાંજ શિવલ્લ શ્રી માહાદેવલ્લા કરોડા લિંગ તે જલમાં થશે. ॥ ૩ ॥

તે લિંગો દર્શન માનથી સર્વ પાપ નાશ કરે છે. વળી શ્રીમહાદેવજી કુન્દા છે કે જેનું
માતઃકાંતે દર્શન કરેથી રાત્રીનાં જે પાપ લેાય તેને તે નાશ કરે છે. ॥ ૪ ॥ તેમજ શ્રીમહાદેવજીના

તેષાંદર્શનમાત્રેણસર્વપાપંપ્રણશ્યતિ ॥ શિવસ્યદર્શનપ્રાતર્નેશંપાપંવ્યપોહતિ ॥ ૪ ॥
આજન્મકૃતંમધ્યાન્દે ॥ સસજન્માર્જિતંનિશિ ॥ ૫ ॥ શિવાયવિષ્ણુરૂપાયવિષ્ણુવે
શિવરૂપિણે ॥ નાનાંતરંસમીક્ષિતેનતત્તવિકરૂપિણૌ ॥ ૬ ॥

મધ્યાનકાળનાં દર્શન કરેથી તે જન્મનાં પાપ દાળે છે રાત્રીનું દર્શન કરેથી સાત જન્મનાં પાપ
બચીને ભસ્મ થાય છે. ॥ ૫ ॥ શિવ છે તે વિષ્ણુ રૂપ છે અને વિષ્ણુ છે તે શિવ રૂપ છે મારે આ
વિષે આંતર બેઝો નહિ કરણ તે બેઉ એકજ રૂપ છે. ॥ ૬ ॥

તેમ આ વિષ્ણુ અને શિવ ને છે તે અનાદિ છે એને આદિ પણ કોઇ થએલો નથી. મધ્યમાં પણ નથા તેમ અંતમાં પણ નથી ત્યારે તે અવ્યય અને અક્ષય છે તે હરિ હરાત્મક રૂપ હું તમારા પ્રત્યે કહું છું. ॥૭॥ ને વિષ્ણુ છે તેજ શ્રીકૃષ્ણ છે અને ને રૂદ્ર છે તે શ્રીપિતામહ બ્રહ્મા છે તેજ

અનાદિમધ્યનિયનમેતદક્ષરમવ્યયં ॥ તદેતત્તેપ્રવક્ષ્યામિરૂપંહરિહારમકં ॥ ૭ ॥
 યોવિષ્ણુઃસચૈસ્ત્વોયોસ્ત્દ્રઃસપિતામહઃ ॥ વરદાલોકકર્તારિલોકનાથાઃસ્વયંધ્રુવઃ ॥ ૮ ॥
 અર્ધનારીશ્વરાસ્તૈવૈવ્રતંતીવ્રંસમાસિતાઃ ॥ યથાજલેજલંક્ષિત્વાજલમેવતુતદ્રવેત્ ॥ ૯ ॥

વરદાનોને આપનાર છે લોકોના કર્તા છે ધૃત્વર છે તેમ સ્વયંભુ છે. ॥ ૮ ॥ આ ત્રણે દેવતાઓ શક્તિઓ સહનર્તમાન છે. તેમ તીવ્ર વ્રતમાં રહેલા છે માટે તેમાં બ્રહ્મ જોવાનો નથી, જેમ એક પાત્રનું જળ બીજા જળમાં નાખેલું હોય તો તે જળ જ થાય છે તેમજ આ ત્રણ એક રૂપ છે. ॥૯॥

વિષ્ણુ માંહે શ્દ્ર મવિષ્ટ છે અને રૂદ્ર છે તે વિષ્ણુરૂપ છે અને વિષ્ણુજ થાય છે તેમ રૂદ્ર ને છે તેમને અગ્નિમય મમજવા અને વિષ્ણુ છે તે યજ્ઞનારૂપક મમજવા બાલે તે યજ્ઞ રૂપજ છે. ॥ ૧૦ ॥ આ તથા દેવતાઓમાં ને ભેદ બાલુનારા છે તે નર્કના અધિકારી થાય છે. હે પાર્થ નામ હે યુધિષ્ઠિર

રૂદ્રવિષ્ણુઃપ્રવિષ્ટસ્તુરુદ્રોવિષ્ણુમયોભવેત્ ॥ રૂદ્રમગ્નિમયંવિદ્યાદિષ્ણુઃસોમાત્મકઃસ્મૃતઃ ॥ ૧૦ ॥

યેત્રાંતરંપ્રપદ્યંતિતેનરાનર્કગામિનઃ ॥ વહુવક્ષ્યામિકિંપાર્થસત્યમેતદ્વીમિતે ॥ ૧૧ ॥

અગ્નિસોમાત્મકંચૈવજગરસ્યાવરજંગમમ્ ॥ કર્તૌરોવાપ્યકર્તૌરૈકર્તૃકારણકારકૌ ॥ ૧૨ ॥

બહુ શું કહું આ ને તે બધું સત્ય તે કહેલું છે. ॥ ૧૧ ॥ અગ્નિ તથા સોમાત્મક ને સ્થ. વરજંગમ જગત તેને કર્તા નામ ઉત્પન્ન કરનારા છે તેમજ અકર્તા પણ છે અર્થાત્ કરવાને નહિ કરવાને અન્યથા કરવાને સત્ય છે. ॥ ૧૨ ॥

ભૂતવર્તમાન અને ભવિષ્ય આ ત્રણે દેવતા ને વિષ્ણુ, બ્રહ્મા અને શિવ તે આ બ્રહ્માને સન્ને છે પણે છે તેમના ક્ષય પણ કરે છે. ॥ ૧૩ ॥ એ માર્ગમ નિશ્ચય મનથી શ્રવણ કરે છે. ને નિશ્ચય કશી સ્વર્ગ મળે છે એમાં કાંઈ વિચારવા એવું નથી. ॥ ૧૪ ॥ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે આ નારાયણ

મૃતમન્વ્યભવાદેવાત્રક્ષવિષ્ણુમહેશ્વરાઃ ॥ एतैश्चैवमवर्षतिभातिषांतिमृजंतिच ॥ १३ ॥
यद्दंष्टृणुयान्नित्यंनरोनिश्चलमानसः॥ सोपिस्वर्गमवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा॥ १४ ॥
मत्पादांगुष्ठसंघृतंचतुर्थोजनमायतम् ॥ सर्वेषांचैवतीर्थानामतिमात्रंफलावहं ॥ १५ ॥

સરોવર મારા પદાંગુલ એટલે જમના પગના અંગુલથી પેદા થયેલું છે તેમ આ તીર્થની ભૂમિનો વિસ્તાર ચાર યોગજનમાં થોભેર તક છે. વળી સર્વ તીર્થોનાં ફળ કરતાં અધિક આ નારાયણ મરોતરનું ફળ છે. ॥ ૧૫ ॥

યુધિષ્ઠિર મહારાજ પ્રશ્ન કરે છે એ મોટા દેવ તામે એ કૃષ્ણ સર્વ પાપને નાશ કરનાર પરમ
 શ્રેષ્ઠ આત્મ જે મૃતિકાનું માહાત્મ્ય તે તમે મને દાસ બાણીને વિસ્તારથી કહો. ॥ ૧૬ ॥
 સરેવરમાંની મૃતિકા જે માણસો તે સરેવરથી બહાર નાખે છે તે જ્યાં સુધી સૂર્ય ચંદ્ર અને પૃથ્વી

યુધિષ્ઠિરોવાચ ॥ મૃત્તિકાયાશ્રમાહાત્મ્યંસર્વપાપહરંપરમ્ ॥ વ્યાસેનત્વંમહોદવેદવમા
 લોક્યમેવદ ॥૧૬॥ સરસિમૃત્તિકાંયેચનિશ્ચિયંતિતદ્દર્શિઃ ॥ તેવૈસ્વર્ગેષુતિષ્ઠિતિયાવચ્ચંદ્રા
 ર્કષુમયઃ ॥ ૧૭ ॥ ત્વયોક્તંયદિકેનાપિનિશ્ચિયતતાદ્રશિઃ ॥ इतिहासमिमं ब्रूहि धर्म

કામાર્થસિદ્ધયે ॥ ૧૮ ॥

છે ત્યાં સુધી સ્વર્ગમાં વસે છે. ॥ ૧૭ ॥ તમે મને કહેશું છે કે જે માણસ તટથી બહાર મૃતિકા
 નાખે તે ચંદ્ર સૂર્ય અને પૃથ્વી પર્યંત સ્વર્ગમાં વસે છે મટે તે સંબંધી જે ઇતિહાસ ધર્મ કામ અર્થને
 દેવાવાળો હોય તે મારા મત્યે કહો. ॥ ૧૮ ॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે રાજન! સર્વ પાપો નાશ કરનારી જે કથા પરકુરામે ભુવ્યકંઠ રાખતે કહી તે કથા હું તમોને કહું છું. ॥ ૧૯ ॥ એક એ વખતે કુશ અને તૃપાથી સુદત પ્રાણીઓનો ધાત

શ્રીકૃષ્ણઉવાચ ॥ શૃણુરાજન્કથામેતાંસર્વપાપપ્રણાશિર્નામ ॥ સુપાયસુચકુંદાયકથિ
તાભાગવેનસા ॥ ૧૯ ॥ કશ્ચિત્સુતૃટ્યથાસત્કઃપ્રાણિનામંતકસ્તદા ॥ વિચવારમહા
રવવ્યાધઃશક્તિનિહંતકઃ ॥ ૨૦ ॥ કાલકોકિલકૃષ્ણાંગારુણવાણિસમાન્વિતઃ ॥ કુશઃ
મધ્યઃકુશગ્રીવોહસ્વપાદોમહોદરઃ ॥ ૨૧ ॥

કરનાર શકુની હુંકક નામનો પારધિ મહા અરણ્યમાં રહેતો હતો. ॥ ૨૦ ॥ કાળના સરખો ભયંકર
પ્રક્રિયા જેવા કાળા અંગવાળો કોર વાણીવાળો ઘણો સુકાયેલો કુર્મળ કેરવાળો કુશ ગંગાવાળો
નાના પગ અને મોટા ઉદરવાળો એવા તે હતો. ॥ ૨૧ ॥

નથી મિત્ર આધિવ અને સંબંધી જેના સર્વ જનોએ જેના લયકર કર્મોની ત્યાગ કરેલો એવા તે વનમાં ફરતો હોતો. ॥ ૨૨ ॥ સુશીલ પોતાની સ્ત્રી સર્વર્તમાન માતપિતાનો ત્યાગ કરી બાણ વગેરે

નૈવતસ્યસુહૃત્કશ્ચિન્નસંવંધીનવાંધવઃ ॥ જનૈઃસર્વૈઃપરિત્યક્તસ્થેનરૈદ્રેણકર્મણા ॥ ૨૨ ॥

માતાપિત્રોઃપરિત્યજ્યસુશીલામાર્યયાસહ૥ સર્વૈકાર્મુકમાદાયવનેહત્વાચપક્ષિણઃ॥ ૨૩ ॥

ચકારવિક્રયંતેપાપતંગાંનાંનરાધમઃ૯વંહિવર્ત્તમાનસ્યમહાન્કાલોઽવ્યજાયત ॥ ૨૪ ॥

લઘને વનને વિષે પક્ષીઓને મારતો હોતો. ॥ ૨૩ ॥ તે મનુષ્યોમાં અધમ પારધિ પક્ષીઓને મારી વેચતો એમ તેને ધણે કાળ વ્યતિત થઇ જતો હોતો. ॥ ૨૪ ॥

તે પારશ્વિ દેવયોગથી પક્ષી ગાને પશુઓ ન ભળવાથી તે દુષ્ટની વૃત્તિ છેદાઈ ગઈ હતી બેથી
શુદ્ધાના દુષ્ટે પીડાતાં સર્વ પૃથ્વીભાં ફરતા હતા. ॥ ૨૫ ॥ તે એક દિવસે પૂર્વના ઝાઝક સારા

દેવયોગાત્સવ્યાધોપિલન્નવૃત્તિસ્મન્નૃપ ॥ પર્યટનપૃથ્વીયસર્વાશુધાદુઃસેનદુઃસ્થિતઃ ॥ ૨૫ ॥
પૂર્વભાગ્યોદયાત્સવંસપ્રાપ્તઃસિંધુસાગરે ॥ તસ્યતીરેસરઃસૌમ્યંદૃષ્ટેનસુબુજિના ॥ ૨૬ ॥
સારસૈશ્વન્નવાકૈશ્વહંસૈકારંહૃવૈઃપુન્નૈઃ ॥ જલકુચકુટમંધૈશ્વરાજિતંકમલૈસ્તથા ॥ ૨૭ ॥

પૃથ્વીથી સિંધુ સાગરના તટને પ્રાપ્ત થતા હતા. તે શમે તે સારી બુદ્ધિવટ એક સુંદર સરોવર દેખતા
હતા. ॥ ૨૬ ॥ તે સરોવર કેવું છે જ્યાં હંમઃ ચક્રવાક સારસ પ્રાણીઓ જ્યાં ત્યાં ઉડી રહેલા છે જ્યાં
ઉપર બેસનારાં પક્ષીઓ તથા સુંદર કમળોવટ શોભિત સરોવર તે છે. ॥ ૨૭ ॥

સરોવરના કિનારે પશ્ચીઓનું ટોળું જોઇ તે દુષ્ટ પારધિ બાણ મુકતો હતો. તે બાણ આપતાં પશ્ચીઓ આશ્ચર્યમાં ઉડી જતાં હતાં. ॥ ૨૮ ॥ પણ મુકેલો બાણ સરોવરની માટીમાં જઈ ખુચ્યો તે બાણને કાઢીને તેની અણી આગળ લાગેલી જરાક માત્ર માટી તેની ગાળી વાળીને સરોવરથી

પશ્ચિમાં નિવહંદટ્ટાનારાચંક્ષિસર્વોસ્તરા ॥ પતંગાનાં સમૂહાશ્ર આકાશે ચગતાસ્તદા ॥ ૨૯ ॥
 શરંગેષ્ટમૃતિઘાલક્ષાપલમાત્રપ્રમાણતઃ ॥ તસ્યાસ્તુગુટિકાં વધ્વાસાં સંક્ષિપ્તાચતટાદ્વહિઃ ॥ ૩૦ ॥
 તેનપુણ્યપ્રભાવેન વિમાનં સસુપસ્થિતં ॥ તમારુદ્ધસપુણ્યાતમાબ્યાં યોપિશુભતાંગતઃ ॥ ૩૧ ॥

અહાર નાખતો હતો. ॥ ૨૯ ॥ તે જરા માટી બાણમાં લાગેલી સરોવરથી બહાર નાખવાથી બહુ પુણ્ય પ્રાપ્ત થયું. તેજ પુણ્યના પ્રભાવથી તે પારધિને વિમાન સ્વર્ગથી આવી પ્રથમનું આવેલું વિમાન તેમાં બેસી વૈકુંઠને પ્રાપ્ત થતો હતો ॥ ૩૦ ॥

હે યુધિષ્ઠિર આ અબળણે જરા મારી, અહાર નાખવાથી તેને મુકિત મળી તેા શ્રદ્ધા ભાવે જે માણસ મારી ઉચકી અહાર નાખે તેને શું ન થાય ? ધણું ફળ મળે જેવી શ્રદ્ધા તેહું પુણ્ય મળે છે. ૩૧
દેશ ગ્રામ પર્વતો અને આશ્રમો તેજ ઉત્તમ છે જેના મધ્યમાં સરિતાઓમાં શ્રેષ્ઠ સિંધુ જ્યાં વહુમાન

અનાયાસેનરોજેદ્રકાકયાભાવયોગતઃ ॥ શ્રદ્ધાશ્રદ્ધાવિભેદેનફલંગૌસ્વલાવં ॥ ૩૨ ॥
તદેશાસ્તેજનપદાસ્તેશૈલાશ્રાપિહ્યાશ્રમાઃ ॥ પુણ્યાસિંધુનદીવેપાંથધ્યેયાતિસરિદરા ॥ ૩૩ ॥
તપમાગ્રહચર્યેળયૈક્ષ્ણાગેનયાત્રયાઃ ॥ ગર્તિયાલભતેજંતુઃ સિંધૂસંસેવ્યતાંલભેત્ ॥ ૩૪ ॥

છે જે સ્થાનો પવિત્ર છે. ॥ ૩૨ ॥ શ્રદ્ધાથી તપ કરેથી બ્રહ્મચર્યથી અથવા ત્યાગપણાથી તથા યજ્ઞાદિકા કરેથી જે ગતિને માણસ પામે છે તે માત્ર આ નારાયણસર સિંધુ સાગર આનથી ગ્રામ થાય છે આલું શ્રેષ્ઠ માહારમ્ય છે. ॥ ૩૩ ॥

જે માણસા સિંધુ જ્ઞાન કરે છે તેને જેતુઃશ્વ મળે છે તે કળા પ્રુષ્ટિ સો યજ્ઞવલ્કે પાશુ મળતા.
નથી ॥ ૩૪ ॥ જેમ મૂર્ચનારાયણુ હિદય થયેથી તેમ જે અધકાર મટે છે તેમજ શ્રીસિંધુસાગર

સ્નાતાનાંશુચિમિસ્તૌયૈઃસૈધૈર્નિયતાત્મનાં ॥ પ્રુષ્ટિર્ભવતિયાપ્રસાનસાક્રતુશતૈરપિ ॥ ૩૪ ॥

અપઙ્ગત્યતમસ્ત્રિંગથાહુદયતેરવિઃ ॥ અપઙ્ગત્યપાપપુજ્ઞાન્વૈભાન્તિસિંધુજલાહુતાઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્ચિપ્રાપ્યયથારાજનૃતૃણજાતિર્વિનશ્યતિ ॥ તથાસિંધોર્મજ્જનાચ્ચર્વપાપંપ્રણશ્યતિ ॥ ૩૬ ॥

નારાયણુ સરોવરમાં સ્નાન કરેથી પાપ નિવર્તન થાય છે; ॥ ૩૫ ॥ જેમ અગ્નિ પ્રાપ્ત થયેથી તૃણા-
દિકો અગ્ની બસમ થાય છે તેમજ આ સરોવર અને સાગરમાં સ્નાન કરનારા માણીઓનાં પાપ
બસમ થાય છે. ॥ ૩૬ ॥

જે આગસ ચૂર્ચના કિરણોનડે તપેતા જળની અંગણી માત્ર પાન કરે છે તે બણે અગ્નિ સ્નાન કરેલું લેાય તેવો ગુહ થાય છે. ॥ ૩૭ ॥ જે કૃળ હુન્તર આંદ્રાયઃનુ ત્રત કુદેથી થાય છે તે કૃળ માત્ર

યમ્તુસૂયાશુતમંહિસંયવંસલિલંપિવેત્ ॥ સધૂમરહિતાન્નૂનંપાત્રકાદ્ધિવિશિષ્યતે ॥૩૭॥
 ચાંદ્રાગ્નસહસંતુપશ્રાદ્યત્કાયશોધનં ॥ પિવેદ્યશ્રાપિસિંધ્યંમઃસગૌસ્યાતામુભૌહિતૌ ॥૩૮॥
 તિષ્ઠેશુગમસહસંતુપદાચૈકેનયઃપુમાન્ ॥ સ્વપેદ્યયેષ્ટંસિયૌચયોનરઃમવિશિષ્યતે ॥ ૩૯ ॥

સિંધુ જળની અંગળી પાન કરેથી થય છે આવું અતિ ઉત્તમ માહાત્મ્ય છે. ॥ ૩૮ ॥ એક હુન્તર યુગ પર્યંત એક જ માત્ર પગનડે ઉભો રહી તપશ્ચર્યા કરે. તે કરતાં અધિક કૃળ સિંધુ સાગરનું જળ પાન કર્યોથી થાય છે આવું સર્વોપરી માહાત્મ્ય છે. ॥ ૩૯ ॥

દશ હજાર વર્ષ અવળે માથે રહીને તપશ્ચર્યા કરે અને માત્ર એક મનથી ગિંધુસાગરનું સેવન કરે તો તે સમાન આવેજ નહીં. ॥ ૪૦ ॥ આ સંસારમાં દુઃખવડે હણાયાં છે ચિત્ત જેનાં તે ગતિને

લેવેદયઃશિરાયસ્તુવર્પાણામયુતંતરઃ ॥ મામમેકંત્રસિંધ્વમઃસેવનંસમમેવતત્ ॥ ૪૦ ॥
ઋતાનામિહસર્વેપાંદુઃસ્વાભિહતચેતસાં ॥ ગતિમન્વિચ્છતાંપુસાંનાસ્તિસિંધુસમાગતિઃ ॥ ૪૧ ॥
મહદ્દિરશુભૈર્યુક્તાનનેકૈરિહમાનવાન્ ॥ પતિતાન્ધોરનેકૈતાન્સિંધુરુદ્ધરતિધુવમ્ ॥ ૪૨ ॥

હાથધનારા જનોને સિંધુસાગર સમાન બીજી શ્રેષ્ઠ ગતિજ નથી. ॥ ૪૧ ॥ આ સંસારમાં અનેક અશુભ કર્મથી યુક્ત મહા પતિત તેમ ધોરનાર પ્રાણીઓને પણ સિંધુ સેવ્યાથી તે અશુભ કર્મથી તથા નરકથી મુક્ત કરે છે તેમાં સંશય નથી. ॥ ૪૨ ॥

જે પુરોહિ આત્માને નિયમમાં રાખીને સિંધુ દેવિનું સેવન કરે છે તે પુરોહિ દેવ શ્રદ્ધા યોગી તથા ઈશ્વર તેનો સત્કાર કરે છે ॥ ૪૩ ॥ એમ દેવતાઓને ભવિષ્ય પર પણ વેદ જે છે તે સંતોષ કરનાર

સંવિમળાહિયતિભિર્નૃનંદૈઃ સવાસૈઃ ॥ યેયાંતિ નિયતાત્માનાઃ સિંધુદેવી નિપેઘ્યતામ્ ॥
 ॥ ૪૨ ॥ યથોપજીવિકાવેદાદેવાદીનાં પગસ્મૃતાઃ ॥ તૈયેવ દેહિનાં સિંધુઃ સર્વકામફલ
 પ્રદા ॥ ૪૪ ॥ સિંધુતિસ્સમુદ્ધતામૃદમૂર્ધ્નિ વિભર્તિયઃ ॥ વિભર્તિરૂપં સોર્કસ્ય તમોનાશા
 યકેવલમ્ ॥ ૪૫ ॥

છે તેગજ આ સંસારમાં પ્રાણીમાત્રના મનોરથ પૂર્વાગોહિ આ સિંધુમાગર છે ॥ ૪૪ ॥ સિંધુમાગરની
 મૃતિકા માત્ર જે મસ્તકને લગાડે છે તે માણસ મૂર્ધ્ન મરણ તે ઉત્તમ રૂપ પામી પોતાના દૈત્યમાં
 રહેતું અજ્ઞાન નાશ પામે છે. ॥ ૪૫ ॥

જે માણસ આ સિંધુસાગરને દૃષ્ટિવડે દર્શન કરે અથવા સ્નાન કરે તો તે મનુષ્ય પોતાના પૂર્વજો સાત થઈ ગયેલા અને સાત થવાનાં તેને તારે છે આત્મ ઉત્તમ કળ છે ॥ ૪૬ ॥ આ

સસાપરાત્મર્મપૂવાન્પિતૃસ્તૈભ્યશ્ચગૈરે ॥ તારપન્તિનરાઃસિંધુંદદ્વાસ્પદ્મવગાહવા ॥ ૪૬ ॥
 દર્શનાત્સ્પર્શનાત્પાનાત્તથાસિંધોશ્ચકીર્તનાત્ ॥ પુમાન્સુપુણ્યાત્પુરુષાન્શતશોથસ
 દ્વસ્રશઃ ॥ ૪૭ ॥ યદીચ્છેત્સફલંજન્મજીવિતંશ્રુતમેવચ્ ॥ સિંધુસ્તારયતેનૃણામુંભૌવં
 શૌવિશેષતઃ ॥ ૪૮ ॥

સિંધુસાગરના દર્શનથી શ્વર્ગથી તેમજ કીર્તન કરવાથી સારા પુણ્યવાળા પુરુષો સેંકડો કે હજારો પુરુષો મુક્તિ પામેલા છે. ॥ ૪૭ ॥ જે આ સંસારમાં પોતાના જન્મ અને જીવિત તથા શાસ્ત્ર સહિ સર્જ જન્મ હોય તો સ્નાન કરવું આ સિંધુસાગર જે છે તે બેડિ વંશને તારે છે. ॥ ૪૮ ॥

ત્રિકાલદર્શિઃ કપિસત્તમોવડે સેવાએલો અને દેવતાઓ અને દેવતાઓના ધટે પણ સેવિત છે ત્યારે મનુષ્યો સેવે તેનાં મોટાં ભાગ્ય સમજવાં ॥૪૯॥ જે વાનપ્રસ્થ યતિ ગૃહસ્થ અને બ્રહ્મચારી

ત્રિકાલદર્શિઃ ભિર્નિત્યં સેવિતમૃપિસત્તમૈ ॥ દેવૈઃ સદૈશ્ચક્રમિબૂંનોપસેવેતમાનવઃ ॥ ૪૯ ॥
વાનપ્રસ્યેશ્રયતિભિર્ગૃહસ્થૈર્બ્રહ્મચારિભિઃ ॥ કિયદ્દિસેવિતાં સિંધુપુમાન્ક્રોનસમાશ્રયે
॥ ૫૦ ॥ નંમોવાક્રકાંયજૈઃ પ્રસ્તાં પાપૈર્વેદહુવિધૈરપિ ॥ વિક્ષ્યસિંધુંભેદ્યૂતઃપુરુષોનાન્ન
સંશય ॥ ૫૧ ॥

વગેરે ભાગ્યવાન લોકોથી સેવાએલો આ સિંધુસાગર તેને કોણ ન સેવે, સર્વને સેવવા યોગ્ય છે. આ નારાયણસર સિંધુસાગરને ॥૫૦॥ મનથી વાણિથી અને કાયાથી કરેલા વિવિધ પ્રકારનાં પાપો વડે એવું થયેલો જે માણસ સિંધુસાગરમાં સ્નાન કરે તો પાપથી મુક્ત થઈ પવિત્ર થાય છે. ॥૫૧॥

જે માણસ અંત સમયે પણ શુદ્ધ ભાવથી સિંધુનો ચિંતન કરે તેણે પણ પરમ ગતિને પામે છે ॥ ૫૮ ॥ જે માણસ મૃત્યુ પામેલાં મનુષ્યનાં અસ્થિ આ સિંધુનાગરમાં નાળે છે તે જોડલા વર્ષ

સ્ત્રાપદ્મિશ્રવઃપ્રાણૈર્મિયતેશ્રદ્ધયાન્વિતઃ ॥ ચિંતયેન્મનમાર્મિંધુમોપિગંઢત્પરાંગતિમ્
॥ ૫૯ ॥ યાવદસ્થિમનુષ્યાણાંસિંધુનેયેષુનિષ્ઠતિ ॥ તાવદર્પસદૃશાણિસ્વર્ગલોકેમહી
યતૈ ॥ ૬૦ ॥ પૂર્વેવયસિકર્માણિકૃત્વાપાપાનિયેનરાઃ ॥ પશ્યાત્સિંધુનિપેત્રતૈતપિયાંતિપ
રાંગતિમ્ ॥ ૬૧ ॥

રહે છે તેટલા હજાર વર્ષ પર્વત તે પ્રાણિ સ્વર્ગલોકમાં વસે છે ॥ ૪૩ ॥ પૂર્વેવય એટલે બાહ્ય યુવામાં જે માણસો પાપાદિત કરે છે પણ પછવાડે અંત્યાવસ્થામાં મિંધુમાગર સેવે તે તેને પરમ ગતિ મળે છે. ॥ ૫૪ ॥

સિંધુજળની દોરેરવડે સ્નાન કરે શુદ્ધ મને તે પાપથી શુદ્ધ થાય છે. ॥ ૫૫ ॥ આંધળા, દુઃખી
અનિર્વિગ્ધ, પતીત, રોગી અને અત્યંત જોરો નિત્ય ને પણ આ સોચરને સેવે તો દેવતા તુલ્ય

સિંધુજલોર્ષિમિભિસ્સ્યાતઃપુરુષઃશુદ્ધમાનસઃ ॥ સ્પૃશ્વતીચાન્યપાપાનિસદ્યત્ત્વચિશુદ્ધ્યતિ
॥ ૫૫ ॥ અંધાઃકૃષ્ણાજડાવિગ્ધાતિતારંગિણોત્પજા ॥ સિંધુગ્રંથેસવ્યપુરુષાઃશૂર્ભઘ્નઽતિ
તુલ્યૈતાં ॥ ૫૬ ॥ સિંધુગતયેત્રિદિવંગતાસ્તેઋષિપિટુનામિત્રસુનાંપુરાણા ॥ સુપુણ્યનો
યામમૃતંમહાનર્દીમર્ચાત્મનાયેચસિંધુમ્પ્રપન્નાઃ ॥ ૫૭ ॥

ગતિને પામે છે ॥ ૫૬ ॥ ઋષિએ સ્તુતિ કરેલાં આવી ભિત્રસ્તા જે સિંધુ તેને ત્યાં ગયેલા જે મનુષ્યો
તે બ્રહ્મે સ્વર્ગમાં જ ગયેલા તુલ્ય ॥ મારા પુણ્ય અને અમૃત સમાન તોયત્રતા જે સિંધુ તેને જે
સેવે તેમનાં નામ એક નીણાએ કરી ન્તય છે તે સર્વ ફળને પામે છે. ॥ ૫૭ ॥

નારાયણ સરોવરમાં દેહનું પડવું અને કેશવ પરમાત્માની ભક્તિ અને બ્રહ્મવિદ્યા જે ગીતા છે તેના તત્ત્વાર્થનો બોધ સેહેલ નથી અર્થાત ધણા મોટા પુણ્યનું ફળ છે. ॥ ૫૮ ॥ હે નર પુંગવ સર્વ કોઇ મનુષ્યોમાં શ્રેષ્ઠ સર્વ મનુષ્યોના પીતરો એમ મુન્દે છે કે જે અમારા વંશમાં આવો કોઇ ધર્માત્મા

સરસીમરણંચૈવદ્વામક્તિશ્રેકેશવેઃ ॥ બ્રહ્મવિદ્યાપ્રવૌઘશ્ચનાલ્પસ્યતપસઃફલમ્ ॥ ૫૮ ॥
 રૂદ્ધંતિપિતરણુસાઃસર્વેપાંનગુંગવઃ ॥ મદંશજેપિધર્માત્માકદગસિધુંગમિષ્યતિ ॥ ૫૯ ॥
 સિધુતૈર્કૈયદામત્યૌસ્વપિતૃસ્તર્પેયિષ્યતિ ॥ તદાતજ્ઞન્મસફલંસધન્યપુરુષોત્તમઃ ॥ ૬૦ ॥

થાય કે જે આ નારાયણસર અને સિંધુસાગરમાં નહાય તો અમારો ઉદ્ધાર થાય. ॥ ૫૮ ॥ સિંધુના જળવૃદ્ધિ બ્યારે માણસ પેતાના પિતરોનું તર્પણ કરશે ત્યારે તેનો જન્મ સફળ થશે અને તેને ધન્ય છે. આમ કહેવાશે. ॥ ૬૦ ॥

દૂર રહી પણ જે માણસ આ નારાયણ સરોવર અને સિંધુઆગરનું ત્રણ કાળ સ્મરણ કરશે
તો તે પરમ ગતિને પામશે. ॥૬૧॥ અંત વખતે શ્રીનારાયણ આ નામ યાદ આવવું ધણું દુર્લભ છે

સુદૂરસ્થોપિયેઘ્રયાત્રિમંધ્યંશ્રદ્ધયાન્વિતઃ ॥ સિંધુદધિમરોનામસોગિગચ્છેત્પરાગતિમ્
॥ ૬૧ ॥ મરણેસ્મરણવિષ્ણોઃકચ્છેતત્ત્રદુર્લભં ॥ તદત્પેનાતિકાલેનમિંધૂર્મમેવ્યલ્ભ્ય
તે ॥ ૬૨ ॥ ગુણાનામિકદેશોયંસિંધુંસ્તેકચિત્તોમયા ॥ સમસ્તાનીદિકોવચતુંશકોર્વપે
શતૈરપિ ॥ ૬૩ ॥

છતાં પણ જે આ સિંધુઆગરનું સેવન કરેતું હોય તો થોડા વખતમાં તેને તે પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૬૨ ॥
ધણામાંના એક ગુણનો એક દેશ સિંધુ માહાત્મ્ય કહી સંભળાવ્યું સમસ્ત કહેવાને કાણ સમર્થ છે
સો વર્ષ પૂર્વેત વર્ણવે તેપણ અંત આવતો નથી. ॥ ૬૩ ॥

યયા-નામ જેમ (સિંધુમાં રહેલા રત્નો અને મેરુને કનકની હિપમા છે તેમજ આ નારાયણ સરોવર અને નિંધુના ગુણોનું વર્ણન પણ અશક્ય છે. ॥ ૬૪॥ હે રાજ્યેદ્ર માટે તમે પણ પરમ શ્રદ્ધા

યથાર્ણવેચુરત્નનિમેરોશ્રવનકોપમાં ॥ પ્રસંખ્યાતું નશક્યતે સિંધોર્નદ્યા તથા ગુણાઃ ॥ ૬૫ ॥
તસ્માત્ત્વમિગર્જેદ્રશ્રદ્ધયાપરયાયુતઃ ॥ સિંધુમેવાનિવેવસ્વતતઃ સિદ્ધિમવાપ્સ્યસિ ॥ ૬૬ ॥
॥ ઈતિ શ્રી વિષ્ણુ પુરાણે શ્રી કૃષ્ણયુધિષ્ઠિરસંવાદે શ્રી નારાયણસરઃ સિંધુતાગસ્યોર્મોદાત્મ્યે
દ્વિતિયોધ્યાયઃ ॥ ૨ ॥

એથી આ નારાયણ સરોવર અને સિંધુતાગરને સેવા તો પરમ સિદ્ધિને પામશે. ॥ ૬૫ ॥

હતિશ્રી વિષ્ણુ પુરાણ. ૧ શ્રીકૃષ્ણન અને યુધિષ્ઠિરના સંવાદ સહિત નારાયણ સરોવર મહાત્મ્યઃ
મિથ દયારામ ગીરધર કરેલા ગુર્જર દીકાનો બીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૨ ॥

હે માહરાજ લુના ઇતિહાસને શ્રવણ કરે તે શ્રવણ માત્રથી સર્વ કામને આપનાર છે ॥ ૧ ॥
લોકના હિતને માટે મને નિર્વિપય કરી સાધુ પુરુષોએ સર્વથા કામ શિદ્ધિને માટે તે ઇતિકામ સંભ-

શ્રીકૃષ્ણઉવાચ ॥ શ્રુગુણ્યસંમહારાજશ્રેતિહાસંપુરાતનં ॥ યસ્યસ્રવણમાત્રેણસર્વકામફલ
પ્રદુમ્ ॥ ૧ ॥ મનોનિર્વિપયંકૃત્વાલોકાનાંહિતકામ્યયા ॥ અતઃશ્રાવ્યંમહોદારૈર્ધર્મકા
માર્થસિદ્ધિરે ॥ ૨ ॥ કાન્યકુબ્જેશ્વરોરાજામૃગયાંગતુમુદતઃ ॥ સુકુટુંબોમહાસિન્યોવિ
ચચારમહાવને ॥ ૩ ॥

બાંધ્યો. ॥ ૨ ॥ કાન્યકુબ્જ દેશેનો રાજા મૃગયા કરવાને તત્પર થઇ કુટુંબ સાથે ઓટી સેન્યા સહિત
ઓટા વનમાં દરનો હતો. ॥ ૩ ॥

મુખ્ય કારણો તથા મુદ્ધમાં દુરાળ પાપહત સાથે અત્યંત દુરદેશવાન, લોકિયવાન રાબ્દ,
ગહન વનમાં ફરતો હોતો ॥ ૪ ॥ તે વન કેવું છે કે જે નાના પ્રકારનાં પંક્ષ્યોથી શોભાયમાન બંધુ

સાકંસન્નિવમુદ્ધૈશ્રમુદ્ધમુદ્ધૈઃપદાતિભિઃ॥ વઝુશ્રીરાવત શ્રીમાન્વચારગહનંવનમ્॥૪॥
નીલમેઘસમંદ્રચંનિચિત્રદિગ્ગરાજિતં ॥ વહુમૃગગંનાર્કીર્ણેવહુપાદપશોભિતમ્ ॥ ૫ ॥
કેરુણાચૈવશબ્દેનદીપિશબ્દેનનાદિતમ્કલિન્મત્તૈશ્રમ્નસરૈપક્ષિભિશ્ચૈવશોભિતમ્ ॥ ૬ ॥

બ્રહ્મેશથી વ્યાપ્ત અને નાના પ્રકારનાં આરેશથી સુશોભિત નીલમેશ જેવું રચામ ॥ ૫ ॥ કાઠરી એટલે
સિરણનાં શબ્દથી, તથા હસ્તિના શબ્દથી, શબ્દાયમાન, કોઈ હામે મહમત્ત બ્રમરાથી તેમ બીજાં
પણ પક્ષિઓથી શોભાયમાન એવું છે. ॥ ૬ ॥

માત્ર તાત્ત તમાત્ર તથા વેણુ દીવ્યકનાં ઝાડોથી શોભિત, સીંદુર તથા બદામી ખાખરા, વડ અને ચંપાના, વૃક્ષોથી શોભાપમાન છે. ॥૭૫॥ ઉપર કહેવાયેલા તેમ બિંબ પણ આરોથી વિદાયેલું ચોભેર

સાલનાલતમાલેશ્વરાજિતંવેણુકીચકૈઃ ॥ સિંદૂરંડવકુલે પુસ્તન્યગ્રોધચંપકૈઃ ॥ ૭ ॥

एतैस्त्र्येदुर्ध्वैर्भुक्तचनंततर्धतःशुभम् ॥ विशेषमृगयाशीलोदृढं क्लृप्तचमानसम् ॥ ८ ॥

महादंष्ट्रैर्गह्वाकायःछलचलादुत्थिनोमृगःराजानंकुपितंहृद्वपलायनपरोभवत् ॥ ९ ॥

સુંદર ઐંગ તે વનમાં મૃગયા શીલ ઐવે રાજા મન ડ્રઢ કરી પેલા વનમાં પ્રવેશ કરતો હતો. ॥૮॥
તે સમે ત્યાં માલ્ય કેપ પામેલા રાજાને જોઈને મોટી હાલ્લાઓ તેમ મોટા શરીરવાળો એક મૃગ
ખાણમાંથી ઉડીને ત્યાંની નામવા લાગ્યો. ॥ ૯ ॥

તે મૃગ પોતાના માણુ રક્ષણ માટે તરફાળ ત્યાંથી નાકો અને આશ્ચર્ય પામનાર મૃમ જાતિ
માણેલા શૂંકરને જોઈને રાજા પાણુ વેગથી તેના પછવાડે જવા લાગ્યો. ॥૧૮॥ તે મૃગના પછવાડે સર્વ

મમૃગસચિરંયાતાસ્વઃપ્રાણપરિસ્થયા ॥ શૂંકરકૌતુકંદ્વમ્પારાજીતોપંત્રમયાન્વગાત ॥ ૧૦ ॥

તેંજગામાનુરાજેદ્રઃસર્વસત્ત્વંભયંકરઃ ॥ સમૃગોવાતવેગેનપ્રાસપયિશ્રમસાગરે ॥ ૧૧ ॥ ક્ષુદ્રુ

હૃદુઃસ્વપરીતાત્માગહનેનિર્જનેષ્પગાત ॥ તત્રદૃષ્ટસેરોરમ્યંપક્ષિસંધેશ્ચનાદિતં ॥ ૧૨ ॥

મૃગ પ્રાણિઓને ભયને દેવાવાળો રાજા જતો હતો. વાયુના સરખા વેગવાળો તે મૃગ પશ્ચિમ સાગર
તરફ ગયો. ॥ ૧૧ ॥ ક્ષુદ્રા અને તુપાના દુઃખથી વિંટાયેલો તે મૃગ ગહન અને નિર્જનવનમાં ગંધને
પક્ષિઓના ટાળાવડે શબ્દાયમાન એક રમણિક સરોવર જોવા લાગ્યો. ॥ ૧૨ ॥

શબ્દ કરનારા હંસ દુલ્લથી રમણિય ચક્રવાકના શબ્દોવડે આભેર વિંટાયેલું પ્રયુક્તિત કમલ વનની રચનાવાળું સરોવર હતું. ॥ ૧૩ ॥ સર્વ પ્રાણિઓને પ્રિય કરનાર સરોવરનું પવિત્ર બંજ છે.

કૂજછંસકુલથ્રેષ્ઠચક્રવાકસ્વેણચ ॥ લસ્તજ્જલજઃનીર્બ્યૂહપરિતઃપસ્વિષ્ણિતમ્ ॥ ૧૩ ॥

તત્સરઃસંલિલંપુણ્યંસર્વજીવપ્રિયંકરમ્ ॥ તત્રસરોવરેરાજાણ્કાકીચવિચારતઃ ॥ ૧૪ ॥

ચચારવિપિનેયોરોજદૃષ્ટામૃગોતદા ॥ શરંનિપંગાદુષ્ટુત્વાણલ્શ્ચક્રારહ ॥ ૧૫ ॥

તે સરોવરના કિનારે એકલો રાત્ર વિચાર કરતો હતો. ॥ ૧૪ ॥ તે સરોવરના વનમાં ફરતો રાત્ર એક મૃગીને બેતો હતો ત્યારે તેને મારવાને રાત્ર બાણ સાધતો હતો. ॥ ૧૫ ॥

आणुथी लय पाभेदी ते भूगी वल्लदीओनां गुच्छभां आवी इरती हुती त्यां आवतां राजानुं
स्मरलु इरो. भरलु पाभती हुती. ॥१६॥ ते भूगी स्मरलु समये राजाना भात्रथी तेने त्यादे द्वांनुकडेपे

वाणात्सातुमृगीत्रस्तापतितावलिंगोलिकं॥पंचमत्वमगात्तत्रस्पृक्षाराजानमागतम् १६
नृपस्यध्यानमात्रेणराजापुत्रित्वमागत ॥ मृगीकौतुकरूपेणमंजतागजवेदमनि ॥१७॥
कंदोपरिःशिरोमात्रंमृगाकारसमन्वितम् ॥ मनुष्यांगंक्रवंचंरूपशीलगुणान्वितः ॥१८॥

पुत्र थती हुती. ॥ १७॥ ते कन्यानुं आणु शरीर स्वच्छ सिन युक्त गौर्गनाणु भात्र कंडना उपरनुं
मुप आणुं भूगीनुं हतुं धरभ भात्र मनुष्याकार थयो. ॥ १८ ॥

આ પ્રભાણે ક્રોધકરે તે મૃગી રાજના મંદિરમાં મોટી થતી હતી તેને જોઇને કાન કુખજેશ્વર રાજા ચિંતાયુક્ત થયો. ॥ ૧૯ ॥ જોનાના શુભ કર્મોને કરનારા સિદ્ધાર્યવાળાથી કપિત્ર મુનિ

एवंकौतुकंरूपेणवृधेराजसद्युमि ॥ कन्यकुञ्जश्चरोराजाचिंताविष्टोवभूवह ॥ १९ ॥
एतस्मिन्नतरेभूपस्वेष्ट्याकपिलोमुनि ॥ अविर्वभूवसिद्धार्थेजनानांशुभकर्मकृत् ॥ २० ॥
मुनिमागतमाद्यायसम्यक्षूजांचकारह ॥ राजासंहृष्टमनोविनीतःस्यवचोब्रवीत् ॥ २१ ॥

સ્વદુષ્ટથી કરતાં ત્યાં રાજની પાસે આવ્યા. ॥ ૨૦ ॥ આવેલા મુનિની આજ્ઞાથી તે રાજા મંપૂર્ણ રીતે પુખ્ત કરતો હતો. પ્રસન્ન મુખ અને હસતા મુખવાળો રાજા નીતિ શરેણાં વનન નમ્ર થઇને બોલ્યો. ॥ ૨૧ ॥

મારા ધર્મમાં આશ્ચર્ય કારક શરીરવાળી પુત્રી ઉત્પન્ન થયેલી છે મારે આશ્ચર્ય હોદા હું તમારે શારણે
છું. ॥ ૨૨ ॥ હે રાજા તે કપિના મુનિ નેત્ર મીઝી ધ્યાન કરી આ જન્મમાં કરેલું તેનું પાપ બોક્ષતા

મેદ્રેહચસુનાજાતાકૌતુકાવિષ્ણુગ્રહા ॥ મહદાશ્વર્યલિધિત્વમૈવશરણંભવ ॥ ૨૨ ॥
કપિલોપિમહાગજધ્યાત્વારિતમિતલોચનઃ॥ હૈયયત્કૃતંપાપંજ્ઞાત્વાવચનમવ્રવીત્ ॥ ૨૩ ॥
શ્રુણુરાજન્કૃત્યામેતાંતવકર્માનુવર્તિનો ॥ કૃતંકર્મફલંશુદ્ધવદ્દલોકેપરત્રચ ॥ ૨૪ ॥

હતા. ॥ ૨૩ ॥ હે રાજા તમારાં કર્મને અનુસરનારી આ કથા સાંભળો. કરેલા કર્મોને આ અને
પરલોકમાં પણ ભોગવવાં પડે છે. ॥ ૨૪ ॥

એક દહરો મૃગયા કરવાને તમે એકદા થોડા ઉપર બેસી ગહન વનમાં ફરતા ફરતા નારાયણ સ્વરના ડિનારે પ્રાપ્ત થયા હતા ॥૨૫॥ ત્યાં તમેને એક મૃગી બેઠામાં આવી હતી તેને બેઠ તમે આણ મુકવા તૈયાર થતા હતા તે આણ સહિત તમેને બેઠ ત્રાસ પામેલી મૃગી તે વનમાં વેળાઓનાં

એકદા મૃગયાં કરું નારાયણ સંસ્તરે ॥ એકાકી હૃદયમારુહ્ય સંગ્રામો વિર્પિનં વનમ્ ॥ ૨૫ ॥
તત્ર દ્રશ્ય મૃગી સ્મ્યાવાળાં શિક્ષિતાલયા ॥ સાવાળ ત્રિમિતા તત્ર પતિતા વહુ માલુકે ॥ ૨૬ ॥
તત્ર પંચલ માપના સ્પર્દુ પંચતાવકં ॥ તવ સ્પર્ણ માત્રે ગૃહિણાં તવ માં પ્રતમ્ ॥ ૨૭ ॥

ગુરુઓમાં પડતી હતી. ॥ ૨૬ ॥ ત્યાં વેળાઓમાં ત્રાસ પામેલી મૃગી તે વનમાં વેળાઓનાં તમારા રૂપનું અમરણ કરતી બાણે હમણા આણ સહિત રાજ બને મારવા આવે છે તે ધ્યાનથી દેહ મુકી દેતી હતી તેજ આ તમારા પ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલી છે. ॥ ૨૭ ॥

પાથ્ય તે કોપક સ્વરૂપવાળી થયેલી તેનું કારણ તમે સાંભળો તે મૃગીના દેહ સિંધુના જળ સાગરમાં
 પડતો હોયો માત્ર તેના યાદને તે સિંધુસાગરનું જળ ન સ્પર્શ કરવાથી તે યાદ મૃગીરૂપ છે અને દેહ
 દિવ્ય રૂપે છે ॥ ૨૮ ॥ મોટે હોય તે યાદને શોધ કરી આ સિંધુસાગર નારાયણ સરોવરમાં નાખો

જાતાનૌતુકરૂપેણકૌતુકાત્કારણંચૃણુ ॥ મુર્ધન્વરહિતંદેહંઅપત્તસિંધુસાગરે ॥ ૨૯ ॥
 નિલ્લપણંસિંધેચમસૂતકંસુત્ત્વમિચ્છક ॥ એવમુત્કામુનિશ્રેષ્ઠસ્તત્રૈવાંતરયીયત ॥ ૩૦ ॥
 તસ્મિન્નવસેરાજાવચઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૧ ॥

તે તમારી આ ચિંતા મટશે આમ તે માહા યોગી કપિલમુનિ કહીને અંતર્ધ્યાન થઈ જતા હતા મુનિ
 ગયા બાદ તે રાજા પોતાના સેવકોને બોલાવી કહેતો હોયો કે તમે આહુતી બળેલાં જ્યાં ત્યાં તે મૃગીના
 મસ્તકની શોધ કરો. ॥ ૩૦ ॥

ते भृगीतुं शीर जेने भणसे तेने हुं वांछीत दण आपीश आचां राजनां वाक्य सांभणीने जंथा
 त्यांधी शोधना अथा ॥ ३१ ॥ ते भृगीतुं शीर भणतां ते राजना सेवके राज आज्ञाधी श्री
 सिंधुसागरभां नाभतां ते सिंधुसागरभां नाभवांधी तत्कात्र राजने त्यां जन्मेसां भृगनी

तच्छिरोलभ्येत्यस्यतस्यदास्यामिवांच्छितं ॥ रतिस्तस्यवचश्चुत्वाययुसर्वतदाज्ञया ३१
 मृगयित्वातिरस्तेचचिक्षितुमिधुसागरे ॥ क्षिप्रमात्रेणकृतियक्षिप्रजातंशशिशुमम् ॥ ३२ ॥
 एतच्छ्रुत्वामहोत्साहोराजासंहृष्टमानसः ॥ ब्राह्मणान्भोजयामासनारायणसरस्तटे ॥ ३३ ॥

मुष्णाकारवाणी आणडी मुंदर दिव्यरूप धृष्ट ॥ ३२ ॥ इत्याहुं श्रेष्ठस्त्वक्ष सांभणीने ज्यो
 डि साक्ष येना हुत्वा राज येते प्रसन्न भक्तवाणे धृष्टे श्रीनारायण भुजेवरना दिनारे आह्वयिते व्याज्न
 आपवा लाज्यो ॥ ३३ ॥

તે એટા ઉત્સવના પ્રસંગે માહારાજને તે વ્રાહ્મણને મહા દાન વગેરે દેતો હતો તેજ પ્રમાણે હે
રાજા તમે પણ શ્રદ્ધા યુક્ત થઈ આ ઉત્તમ તીર્થને સેવા. ॥ ૩૪ ॥ તે તીર્થના સેવન માનથી એટાં

રાજા તમે પણ શ્રદ્ધા યુક્ત થઈ આ ઉત્તમ તીર્થને સેવા. ॥ ૩૪ ॥ તે તીર્થના સેવન માનથી એટાં

દૃઢૈર્ભ્યોમહાદાનંપ્રાવર્તનમહોત્સવં ॥ તસ્મત્ત્વમપિરાજેન્દ્રશ્રદ્ધયાપરયાયુતઃ ॥ ૩૪ ॥

તત્તીર્થેસેવનાદ્રાજન્મદુઃખોદિત્તવાપ્સ્યસિ ॥ પઠનાન્શ્રાવણાદ્રાજન્મગોસદૃશ્વફલંભેત્ ૩૫

એટાં પાપ પણ મટી જાય છે તેમ આ માહાત્મ્યના પદન શ્રવણ કરનારાઓને પણ હજાર ગયના
દાનનું ફળ મળે છે. ॥ ૩૫ ॥

इति श्रीविष्णुपुराणे श्रीकृष्णं युधिष्ठिरसंवादे श्रीनारायणसरोवरसिंघुसागरयोर्माहात्म्येत्

તોયોગ્યાય ॥ ૩ ॥

હતિશ્રી વિષ્ણુપુરાણમાં શ્રીકૃષ્ણ અને યુધિષ્ઠિરના સંવાદ સહિત નારાયણ સરોવર માહાત્મ્ય
અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૩ ॥

મીશ્ર દયારામ ગીરધર કરેલા ગુર્જર પ્રીકાનો ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ.

પણિ દયારામ ગિરધરજી મિશ્ર. મુદ્રામ લખપતબંદર (કચ્છ)

ઓક્ષ એન/ન્ડ. એન એમ. ત્રિપાઠી બુકસેલર-મુંબઈ.

મુંબઈ ૧૯૬૦

; (આદૃત્તો વીજી. પ્રત. ૧૦૫૭)

સન. ૧૯૧૩

પ્રસિદ્ધ કર્તાઓ સર્વ દેવ પોતાના સ્વધીન રાખ્યા છે

આ નાનાયજ્ઞ સંદેશર આશીર્વાદ આ. ૧ રિજાલ દેવપતરાને લાઘાપર સ્ત્રીમાળી વાકાની એળખા પોતાના

“ ગ્રન્થોદય ” પ્રેમમાં છાપ્યું.

ક્રિમિત. રે. ૦-૪૦૦

इति श्री नारायण सरोवर माहात्म्य समाप्त.